

STATI

Objektivita a vyváženost v rozhlasovém a televizním vysílání: nepochopený mýtus rovnosti všech hlasů

Martin Škop* – Lenka Waschková Císařová**

Abstrakt: Pojmy objektivita a vyváženost patří k ústředním normativním pojmům regulace rozhlasového a televizního vysílání (viz § 31 odst. 2 a 3 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání). Navzdory častému použití těchto korektivů audiovizuálního vysílání neexistuje dostatečná shoda na jejich obsahu, respektive vymezení. Vzhledem ke kritickému zaměření si příspěvek jako východisko zvolil mediální teorii, která chápe pojmy objektivita a vyváženost v odlišném kontextu, než odpovídá jejich používání v právním prostředí. Důvodem je jejich nedostatečné uchopení a „strojový“ přístup k chápání vyváženosti či objektivity jak v mediální praxi, tak v následném právním hodnocení. Základem článku je proto analýza mediálně-teoretického přístupu a následně dosavadních poznatků právní teorie i praxe, která poskytuje fundovaný základ pro další úvahy. Na základě těchto zjištění článek předkládá hodnotově kognitivní instrumentarium nabízející vhodné postupy pro posuzování, zda se konkrétní sdělení (mediální obsah) nachází v rozsahu relativně abstraktních pojmů objektivita a vyváženost. Metodologicky je příspěvek pojat doktrinárně jako hledání koherence mezi mediálně-teoretickým přístupem a právním řešením problémů spojeným s objektivitou a vyvážeností v rozhlasovém a televizním vysílání.

Klíčová slova: objektivita, vyváženost, regulace rozhlasového a televizního vysílání, audiovizuální regulace

Úvod

Pojmy objektivita a vyváženost patří k ústředním pojmům regulace rozhlasového a televizního vysílání. Navzdory častému použití těchto korektivů audiovizuálního vysílání neexistuje dostatečná shoda na jejich obsahu, respektive vymezení, a to i přesto, že například Nejvyšší správní soud konstatoval, že mají „v žurnalistické doktríně poměrně ustálený obsah“.¹ Avšak obor mediální teorie chápe pojmy objektivita a vyváženost v odlišném kontextu, navíc často nejasně a se „strojovým“ přístupem. Cílem článku je tedy zařadit do příslušného normativního kontextu pojmy *objektivita* a *vyváženost*, které jsou součástí právní regulace rozhlasového a televizního vysílání, a spojit jejich právní charakteristiky s teorií mediálních studií a žurnalistiky. Základem příspěvku je tedy analýza dosavadních poznatků právní teorie i praxe a následně mediálně-teoretického přístupu, která by měla poskytnout fundovaný základ pro hodnotově kognitivní instrumentarium nabízející vhodné postupy pro posuzování, zda se konkrétní sdělení nachází v rozsahu relativně

* Doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D., Právnická fakulta, Masarykova univerzita. E-mail: Martin.Skop@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2727-8059>.

** Mgr. Lenka Waschková Císařová, Ph.D., Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. E-mail: cisarova@fss.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3307-0801>.

¹ Rozsudek ze dne 26. května 2010 čj. 3 As 6/2010–71.

abstraktních pojmů objektivita a vyváženost. Metodologicky bude příspěvek pojat doktrinárně jako hledání koherence mezi mediálně-teoretickým přístupem a právním řešením problémů spojeným s objektivitou a vyvážeností v rozhlasovém a televizním vysílání.

1. Metodologie bádání

Metodologicky je článek zaměřen na právní dogmatiku, což znamená, že se orientuje na zkoumání koherentního základního systému, který umožňuje porozumět jazykově formulovaným pravidlům vytvářeným normotvůrcem.² Cílem je proto porozumět, jaká pravidla vyjádřil normotvůrce ve formálních pramenech práva v takové podobě, která bude bezrozporná, racionální a bude respektovat koherenci právního systému. Konkrétně se soustředí na zjišťování akceptovatelných normativních zdůvodnění vysvětlujících právní postupy.³ Doktrinární výzkum, který jsme použili i v tomto článku, představuje proces vedoucí k analýze či identifikaci obsahu práva.⁴ Právo je nezbytné chápat jako systém. V takovém případě pomáhá právní doktrína s využitím koherentních a racionálně vysvětlitelných tezí respektujících povahu konkrétního právního systému představit právo jako ucelenou a funkční síť pravidel.⁵ Cílem je předložit takový koherentní obraz práva, který odpovídá základům obvyklého lidského usuzování a hodnotám, s nimiž je právo spojováno.⁶ V tomto postupu není důvod soustředit se výlučně na ryze normativní zdroje (právní předpisy), ale je přípustné využít další zdroje, pomocí nichž lze identifikovat obsah práva v konkrétní reálné společnosti.

Cílem článku je zařadit do příslušného normativního kontextu pojmy *objektivita* a *vyváženost*, které jsou součástí právní regulace rozhlasového a televizního vysílání a spojit jejich právní charakteristiky s teorií mediálních studií a žurnalistiky. Proto je článek koncipován jako mezioborový: spojuje prvky právní vědy a mediálních a žurnalistických studií. Po zjištění normativního obsahu pojmů se soustředí na jejich porovnání s koncepty objektivit a vyváženosti, jak je pojímají mediální vědy. Přestože jsou tyto pojmy neurčité (viz dále v textu) a mohou být v konkrétních případech naplněny částečně odlišným obsahem, je vzhledem k principu právní jistoty a formální spravedlnosti žádoucí, aby adresáti mohli předvídat, jaká jednání budou orgány veřejné moci považovat za protiprávní. V tomto počínání je důležité věnovat odpovídající prostor i rozhodování obecných soudů a Ústavního soudu, protože tyto instituce prověřují postup Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (dále též „RRTV“) při posuzování, zda byl porušen zákon. Z obecných soudů jsme zvolili Nejvyšší správní soud (dále také „NSS“), který je kasačním soudem při zjišťování porušení povinností provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání. Jako nejvyšší soud v soustavě obecných soudů má proto zajišťovat (mimo jiné) jednotnost rozhodovací praxe instančně podřízených soudů, výsledkem čehož by měla být následná koherence

² VARGA, C. Law and its Doctrinal Study. On Legal Dogmatics. *Acta Juridica Hungarica*. 2008, roč. 49, č. 3, s. 254.

³ VARUHAS, J. N. E. Mapping Doctrinal Methods (12. ledna 2023). Text bude uveřejněn in: DALY, P. – TOMLINSON, J. (eds.). *Researching Public Law in Common Law Systems*. Cheltenham: Edward Elgar, 2023. Dostupné z: <<https://ssrn.com/abstract=4087836>>.

⁴ HUTCHINSON, T. Doctrinal Research: Researching the Jury. In: WATKINS, D. – BURTON, M. (eds.). *Research Methods in Law*. 2nd edition. Oxon: Routledge, 2018, s. 13.

⁵ VAN GESTEL, R. – MICKLITZ, H.-W. Revitalizing Doctrinal Legal Research in Europe: What About Methodology? *EUI Working Paper Law*. 2011, č. 5, s. 26.

⁶ PECZENIK, A. A Theory of Legal Doctrine. *Ratio Iuris*. 2001, roč. 14, č. 1, s. 79.

v soustavě obecných soudů. Právě spojení pojmů objektivita a vyváženost s konkrétními podmínkami a obsahy proto umožní porozumět jim nejen z pohledu interpretace práva, ale také aplikace práva. Žádoucnost takového porozumění se ukazuje jako nezbytná, protože samotná ustanovení jsou „neobratně“ formulovaná⁷ a působí dojmem nižší úrovně spojení s teorií masové komunikace.

Při volbě relevantních soudních rozhodnutí jsme v první řadě vyšli z databáze soudních rozhodnutí spravované RRTV.⁸ V ní jsou obsažena nejen rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, ale také nižších soudů (především Městského soudu v Praze). Další databází byla databáze spravovaná NSS.⁹ V ní jsme hledali rozhodnutí podle jejich vztahu k příslušným částem právních předpisů. Stejný postup jsme pak uplatnili i v případě databáze rozhodnutí Ústavního soudu.¹⁰ Jako zajímavé, ale empiricky nepoužitelné se ukázalo zjištění, že tyto databáze nás nedovedly ke stejným výsledkům. Přestože se částečně překrývají, nejsou identické. Vzhledem k tomu, že však článek není směřován empiricky a rozhodnutí jsou používána jako ilustrace možné praxe (bez snahy o zobecnění) a hledání trendů v rozhodovací praxi, případně potenciálních shodných modelů rozhodování, ke kterým při používání svých rozhodnutí soudy dospěly, není vyčerpávající analýza soudních rozhodnutí nezbytná.

V rámci teorie mediálních a žurnalistických studií jsme se formou přehledové statě a analýzy sledovaných termínů zaměřili na klíčové texty (od překladů zahraničních publikací, přes oborové slovníky, k učebnicím) v českém jazyce, kterých je omezené množství. Většina z nich pak vychází z převážně britských (Denis McQuail, Brian McNair, John Fiske aj.) a amerických odborných zdrojů (Gaye Tuchman aj.).

2. Normativní regulace objektivit a vyváženosti

Obecným právním předpisem zakotvujícím objektivitu a vyváženost je zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů (ve znění účinném ke dni 8. ledna 2023, pokud není uvedeno jinak) (dále jen „zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání“). Jeho ustanovení § 31 odst. 2 stanoví povinnost provozovatelům rozhlasového nebo televizního vysílání poskytovat „objektivní a vyvážené informace nezbytné pro svobodné vytváření názorů“. Navazující odst. 3 uvádí, že provozovatel „je povinen zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti a zejména nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory nebo názory jednotlivých skupin veřejnosti, a to s přihlédnutím k jejich reálnému postavení v politickém a společenském životě.“

Speciální ustanovení k tomu obsahuje zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o České televizi“) a zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Českém rozhlasu“). Tyto předpisy konkretizují a rozvádějí (krom objektivit a vyváženosti uvádí např. požadavek ověřenosti) uvedené povinnosti (dodržení objektivit a vyváženosti, krátce řečeno) specificky

⁷ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 138.

⁸ Databáze dostupná z: <<https://www.rrtv.cz/cz/static/cim-se-ridime/judikaty.htm>>.

⁹ Databáze NSS dostupná z: <<https://vyhledavac.nssoud.cz/>>.

¹⁰ Databáze NALUS dostupná z: <<https://nalus.usoud.cz>>.

pro Českou televizi a Český rozhlas a regulují tak vysílatele ze zákona, někdy označované jako vysílatele veřejné služby. K tomu lze ještě doplnit, že zákony o vysílatelích veřejné služby (respektive vysílatelích ze zákona) jsou dřívější v poměru k obecnému předpisu regulujícímu rozhlasové a televizní vysílání, a proto není vztah mezi nimi bez nejasností (minimálně vyvstává otázka, proč jsou některé povinnosti vysílatelům veřejné služby stanoveny dvakrát). Přestože tato nekoordinovanost mohla být v roce 2001 dána požadavkem nezbytné harmonizace práva České republiky s právem EU a nutností připojit k regulaci rozhlasového a televizního vysílání požadavky směrnice Rady (89/552/EHS) z 3. října 1989 o koordinaci určitých ustanovení stanovených zákony, předpisy nebo administrativním opatřením v členských státech, pokud jde o provozování televizního vysílání (tzv. Televize bez hranic), uplynulo již dost času na nápravu. Tyto prvky však nejsou pro téma článku významné.

Oba relevantní odstavce § 31 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání upravují poměr mezi provozováním rozhlasového a televizního vysílání a objektivitou a vyvážeností a představují zákonem stanovený zásah do svobody projevu provozovatelů [viz čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), případně specificky pro rozhlasové a televizní vysílání ustanovení § 31 odst. 1 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, které stejně jako Listina stanoví svobodu a zákonem stanovené meze jejího omezení]. Z tohoto důvodu je nutné povinnosti spojené s objektivitou a vyvážeností chápat *restriktivně* a co nejvíce šetřit svobodu projevu provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání (preferenci absence legitimacy zásahu), tedy méně využívat oprávnění donutit osoby odlišné od státu jednat¹¹ a upřednostnit svobodu projevu.

Rovněž mezi oběma ustanoveními (§ 31 odst. 2 a odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání) panuje poměr obecnosti a zvláštnosti. Ustanovení § 31 odst. 2 zákona stanoví obecnou povinnost každému vysílateli, aniž by výslovně konkretizoval, zda se povinnost vztahuje na celý program (všechny pořady), nebo pouze na ty spojené se zpravodajstvím a publicistikou.¹² Větu první však nelze interpretovat bez věty druhé (pomocí techniky jazykového výkladu *in pari materia*). Pokud normotvůrce ve stejném ustanovení výslovně zmiňuje povinnost odlišit *hodnotící komentáře* od *informací zpravodajského charakteru*, dá se předpokládat, že i povinnost uvedená v první větě odstavce je limitována na případy pořadů zpravodajských a publicistických. Tomu konečně odpovídá i favorizace svobody, a naopak nezbytnost omezení zásahů do svobody projevu. Ustanovení § 31 odst. 2 věta první zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání také směřuje ke stanovení účelu zpravodajských a publicistických pořadů: zajistit svobodné utváření názorů. Právě k tomu mají sloužit objektivní a vyvážené informace a přispívat alespoň k udržení demokratické diskuse, včetně zachování autonomie svobodné vůle jednotlivců. Druhá věta ustanovení pak (sama o sobě) stanoví povinnost odlišovat sdělení, která jsou potenciálně nepravdivá od hodnoticích soudů.¹³

¹¹ HORWITZ, M. J. The History of the Public/Private Distinction. *University of Pennsylvania Law Review*. 1982, roč. 130, č. 6, s. 1426.

¹² Přestože mezi zpravodajstvím a publicistikou existuje dělicí linie, prozatím si vystačíme s tím, že zpravodajství je více informační (sdělení, která jsou pravdivá, nebo nepravdivá), zatímco publicistika je více hodnotící (sdělení nejsou pravdivá, nebo nepravdivá). Proto publicistika obsahuje potenciálně sdělení subjektivní povahy. Tato definice však není ani přesná a ani vyčerpávající.

¹³ Přestože odlišení sdělení a soudů není absolutní a celá řada informací má obojí charakter, normotvůrce zde nesměruje k ideálnímu (utopickému) stavu, ale obě kategorie chápe jako aproximativní (provozovatelé se k nim přibližují).

Vedle zákonem stanoveného účelu (viz § 31 odst. 2 věta první zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání) lze některé účely identifikovat i v rozhodovací praxi soudů. Například Nejvyšší správní soud spatřuje v příklonu k objektivitě a vyváženosti nástroj k tomu, aby si divák (posluchač) udělal vlastní názor.¹⁴ Cílem je ochrana možnosti příjemce sdělení vytvářet si vlastní názor a minimalizovat manipulační praktiky, které by zvýhodňovaly určitý pohled nebo přístup, především v otázkách veřejného zájmu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 4035/14 ze dne 30. 1. 2018 (N 13/88 SbNU 191), bod 54, Ústavní soud zmiňuje jako účel ochranu nezbytných požadavků pro vedení informované, demokratické diskuse o věcech veřejného zájmu. V tomto podání jde spíše o obecné klíše spojené s racionálně-osvícenským pojetím veřejné diskuse, které může být velmi obtížně naplněno. Abstrahovat však lze nezbytnost diskuse o věcech veřejného zájmu, k níž mají objektivní a vyvážené informace přispívat. V tomto nálezu se také Nejvyšší správní soud (jako účastník řízení) vyjádřil k účelům ochrany objektivitě a vyváženosti zpravodajských a politicko-publicistických sdělení. Uvedl, že zkreslené a nepravdivé informace nepřispívají k naplnění úlohy médií ve společnosti, protože pokrývají diskusi. Naopak dodržení požadovaných standardů vede k zachování plurality a pestrosti, a nakonec ke svobodnému vytváření názorů.¹⁵ Jako dominantní účel se proto jeví ochrana diváků nebo posluchačů¹⁶ jakožto celku, aniž by nutně musela být dotčena jejich individuální práva.

Je možné říci, že účelem stanovení povinnosti zachovávat principy objektivitě a vyváženosti je ochrana veřejných zájmů či hodnot, včetně práv menších a slabších sociálních skupin.¹⁷ Takto cílená regulace směřuje především k ochraně svobody (publika) v rozhodování. Dodržování zásad objektivitě a vyváženosti má zajistit, aby rozhodovací svoboda lidí nebyla manipulována nástroji, které jsou obvykle v právu považovány za silné (jsou všudypřítomné a vtíravé),¹⁸ tedy rozhlasovým a televizním vysíláním. Takový přístup má vést k zachování demokracie, respektive k zajištění svobodné diskuse s kritickou reflexí,¹⁹ případně k zajištění kulturní diverzity.²⁰ Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 21. září 2000 ve věci *Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH proti Rakousku* (č. stížnosti 32240/96), který primárně směřoval k mediálnímu trhu a pluralitě provozovatelů, se rovněž vyslovil k nezbytnosti zachovávat ve sděleních všechny prvky, které adekvátně odrážejí veřejný, kulturní a ekonomický život konkrétní společnosti (bod 22 rozsudku).

Ustanovení § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání již striktně zavádí povinnost (odlišná formulace „*poskytuje*“ v odstavci druhém a „*je povinen zajistit*“ v odstavci třetím) zajistit, aby „*ve zpravodajských a politicko-publicistických*

¹⁴ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. října 2014 čj. 8 As 104/2013-159. Přestože Ústavní soud nálezem sp. zn. I. ÚS 4035/14 ze dne 30. 1. 2018 (N 13/88 SbNU 191) tento rozsudek zrušil, požadavek, aby sdělení mělo takovou povahu, aby si jeho příjemce udělal vlastní názor, sdílí.

¹⁵ Tyto účely se v rozsudku ze dne 20. října 2014 čj. 8 As 104/2013-159 neobjevují – vyjma svobodného vytváření názorů (viz výše).

¹⁶ Viz 5 As 368/2019-32 bod 7, ve kterém NSS rekapituluje napadený rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. října 2019 čj. 10 A 123/2019-34.

¹⁷ POUPEROVÁ, O. *Institucionální aspekty regulace médií*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 28.

¹⁸ FEINTUCK, M. – VARNEY, M. *Media Regulation, Public Interest and the Law*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006, s. 81.

¹⁹ Ibidem, s. 9.

²⁰ PSYCHOGIOPOULOU, E. The Audiovisual Media Services Directive and the Promotion of European Works: Cultural Mainstreaming Revisited. In: PARCU, P. L. – BROGI, E. (eds). *Research Handbook on EU Media Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar, 2021.

pořadech bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti“. Vzhledem ke slovní konstrukci ustanovení třetího odstavce je možno dospět k závěru, že krom stanovení subjektivní odpovědnosti (jde také o aktivní koncepci právní odpovědnosti), zákonodárce nepředpokládá, že bude dosaženo objektivit a vyváženosti, ale bude se dbát zásad obého. Proto je právem aprobebovaná situace, ve které je sice pořad ve výsledku neobjektivní a nevyvážený, ale nikoli jednáním provozovatele,²¹ který učinil vše proto, aby k tomu nedošlo. Provozovatel neručí za objektivitu a vyváženost zpravodajských a politicko-publicistických pořadů (opět je nutné zohlednit restriktivní výklad při omezování svobody projevu provozovatelů), je však povinen počínat si tak, aby zajistil splnění zákonem předvídaných podmínek. To je patrné i z odlišné jazykové podoby ustanovení § 31 odst. 3 a § 32 odst. 1 písm. a) *in fine* zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání. V případě povinnosti dbát zásad objektivit a vyváženosti se jedná o výjimku z jinak objektivní odpovědnosti provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání. Tomu odpovídá i obecná konstrukce ustanovení § 60 odst. 1 písm. b) zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Jako odlišné kategorie je nutné chápat také pojmy objektivita a vyváženost (objekty zásad objektivit a vyváženosti), přestože se v rozhodnutích soudů vyskytují společně. Nutně však tyto pojmy nejsou spojené a každý vyžaduje splnění jiných kritérií, což je v rozhodnutí také patrné. Jejich odlišnost a nikoli spojování se stejnými podmínkami (byť tyto podmínky musí být splněny kumulativně) je uvozeno i množným číslem ve slově „zásad“ (tedy zásada/y objektivit a zásada/y vyváženosti). Pojem objektivit je vzhledem ke konstrukci příslušného ustanovení možné interpretovat jako cílovou kategorii a provozovatel rozhlasového a televizního vysílání musí zajistit takové podmínky, které jsou způsobilé objektivitu zajistit.

Přestože se na první pohled může zdát, že objektivita je absolutní kategorií (buď je sdělení objektivní nebo není), pro naplnění požadavku stanoveného zákonem je dostatečné, jsou-li realizovány nezbytné kroky k jejímu zajištění (řádný výkon novinářské profese). Proto se jedná více o formální kategorii, u níž jsou materiálními kritérii pravdivost, případně ověřenost. Velmi podobně se to podává v odborné literatuře. Objektivní jsou takové informace, které jsou pravdivé, případně ty, které vycházejí z pravdivých a úplných podkladů a které nejsou prezentovány jednostranně a nekorektně.²² Pro naplnění zásad objektivit je proto dostatečné, jsou-li dodrženy ty způsoby získávání, zpracování a sdělování informací, které zabezpečí dodržení standardů novinářské práce, včetně standardů etických. Objektivita je cílová kategorie, které nelze dosáhnout, ale vždy se k ní dá pouze přiblížit, přičemž důraz na maximalizaci přiblížení by měl být posuzovaným kritériem.

Pro kritéria vyváženosti platí obdobný způsob posuzování. Stejně jako nelze nalézt sdělení, které bude objektivní, nelze nalézt sdělení, které bude vyvážené. Proto se opět posuzuje snaha provozovatele zajistit vyváženost informací a komentářů (tj. hodnocení), vyváženost zastoupených témat²³ a zájmových skupin. Negativním požadavkem stanoveným zákonem (§ 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání)

²¹ Či jednáním, za které provozovatel ručí – viz § 32 odst. 1 písm. a) zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, podle nějž nese provozovatel odpovědnost za obsah vysílání, tedy za něj ručí – konstrukce objektivní odpovědnosti.

²² CHALOUPKOVÁ, H. – HOLÝ, P. – URBÁNEK, J. *Mediální právo*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 124.

²³ *Ibidem*, s. 125.

je nezvýhodňovat v celku vysílaného programu politický subjekt nebo názory skupin veřejnosti s ohledem na jejich postavení ve společnosti.²⁴ Aleš Rozehnal v této souvislosti uvádí, že porušení zásad objektivit a vyváženosti se spojuje se situacemi, při nichž dochází k vytržení informací z kontextu, účelového řazení (tj. neodpovídajícího rámování), k absenci prostoru k vyjádření dotčených subjektů nebo neadekvátnímu poskytnutému prostoru.²⁵ Zapomínat nelze ani na relevanci sdělení, tj. aby byl vzat v úvahu kontext událostí.²⁶

3. Objektivita a vyváženost v rozhodování NSS a ÚS

Judikatura Nejvyššího správního soudu se tematice zásad objektivit a vyváženosti – zejména v posledních letech – obšírně věnuje. V začátcích rozhodování (tj. teoreticky nejdříve od roku 2001) NSS směřoval své rozhodování k odlišení povinnosti podle § 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, tj. poskytovat „objektivní a vyvážené informace nezbytné pro svobodné vytváření názorů,“ která se týká zpravodajských pořadů, a povinnosti podle § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, tj. „zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti...“ V rozsudku ze dne 15. prosince 2004 čj. 7 As 38/2004–58 Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost Rady pro rozhlasové a televizní vysílání s tím, že je nezbytné, aby určila, které pořady jsou zpravodajské a politicko-publicistické, jak stanoví § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Téma odlišností mezi § 31 odst. 2 a § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání se postupně prolíná rozhodovací praxí až do současnosti. V obou ustanoveních se sice píše o objektivitě a vyváženosti (objektivní a vyvážené informace, respektive zásady objektivit a vyváženosti), v prvním případě ve vztahu ke zpravodajským pořadům (viz argumentace výše), ve druhém k pořadům zpravodajským a politicko-publicistickým. V rozsudku ze dne 30. května 2012 čj. 3 As 7/2011-118 Nejvyšší správní soud spojil povinnost poskytovat objektivní a nezávislé informace podle § 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání se všemi relevantními typy pořadů v rámci vysílaného programu a stanovil ji tedy jako povinnost obecnou. Povinnost podle § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání pak souvisí s pořady zpravodajskými a politicko-publicistickými, která je pro něj spojena se svobodnou soutěží politických sil. I v tomto rozsudku proto NSS trval na rozlišení typu pořadu: zda je zpravodajský nebo politicko-publicistický. K tomu se postupně přiklonila i rozhodovací praxe NSS, jak je patrné z rozsudku ze dne 30. září 2020 čj. 10 As 100/2020-35.

Přestože zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání (respektive jeho příslušná ustanovení) není zcela jednoduché chápat, a i zde se lze ztotožnit s tím, že naplnění obsahu jednotlivých pojmů je věcí aplikační praxe,²⁷ nezůstává postup NSS bez pochybností. Již výše jsme se věnovali argumentaci, že ustanovení § 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání lze pomocí argumentu *in pari materia*

²⁴ S tím souvisí i požadavek neznevýhodňovat některou společenskou nebo politickou skupinu, protože tím by byly ty ostatní zvýhodňovány způsobem, který jejich reálné pozici neodpovídá.

²⁵ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 137.

²⁶ *Ibidem*, s. 139.

²⁷ CHALOUPKOVÁ, H. – HOLÝ, P. – URBÁNEK, J. *Mediální právo*, s. 124.

vnímat jako požadavek kladený na komentáře a zpravodajství. Rovněž nic nebrání tomu chápat povinnost poskytovat objektivní a vyvážené informace jako vztaženou k celému vysílanému programu. Samozřejmě, při vědomí toho, že je nutné stranit svobodě projevu, která je v zákonném kontextu reprezentována ustanovením § 31 odst. 1 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, a jakékoli zásahy minimalizovat (s ohledem na systematickou a teleologickou metodu výkladu). Proto je nutné přihlídnout k povaze provozovatele a programové specifikaci²⁸ a k tomu, o jaký pořad se jedná. V pochybnostech by se mělo rozhodování přiklonit k tomu, že se povinnost skutečně vztahuje pouze na pořady zpravodajské, případně takové, které mohou obsahovat názory a hodnotící komentáře k otázkám veřejného zájmu (upřímně, u komentářů k módním výstřelkům je to irelevantní). Rozdíl v obou ustanoveních tedy skutečně nesměřuje k rozdílu v obsahu (přes dílčím způsobem odlišnou terminologii), ale k rozdílu povahy povinnosti a odlišností v typech odpovědnosti (viz výše).

Další posuzovanou kategorií jsou samotné pojmy objektivita a vyváženost při hodnocení sdělovaných informací. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 22. března 2007 čj. 7 As 78/2005-62 tyto pojmy zařadil k neurčitým pojmům, jejichž obsah se mění v závislosti na čase a místě. Závěr, že konkrétní jednání provozovatelů je v rozporu se zákonem uloženou povinností, a tedy že jejich sdělení je neobjektivní a nevyvážené, přísluší RRTV. Ve stejném případě na to Nejvyšší správní soud navázal a v rozsudku ze dne 31. března 2009 čj. 7 As 43/2008-97 doplnil, že obsah obou pojmů (objektivní a vyvážené) je zřejmý z jejich jazykového vyjádření, jsou obecně známé a jejich aplikace nepůsobí problémy. Při konkrétním posouzení má pak být dostatečně uvést, v čem k porušení objektivity a vyváženosti došlo.

Postupně však přeci jen NSS přistoupil k bližšímu vymezení prvků a podmínek s objektivitou a vyvážeností (dohromady) spojených. Mezi tyto prvky lze řadit správnost, transparentnost zdrojů informací, věcnost (zpravodajství neobsahuje vlastní hodnocení, případně je toto hodnocení zřetelně odlišeno od zpráv),²⁹ korektně podaný kontext referovaných událostí (např. nepominutí rozhodujících okolností, které mohou změnit význam sdělení),³⁰ pečlivost při výběru zdroje, případně chybějící snahu o manipulaci.³¹ Při hodnocení objektivity je důraz kladen na pravdivost sdělení (příčemž i zde je nezbytné zabezpečení procesů vedoucích ke zjištění pravdivé informace), jejich správnost případně přesnost³² tak, aby sdělení co nejvíce odpovídalo skutečnosti.³³ Pro splnění pravdivosti, tedy nezbytné podmínky dodržení zásad objektivity, proto NSS (při hodnocení postupu RRTV) posuzuje dostatečné ověřování získaných informací³⁴ (což je součást získávání informací a jejich zpracování).

Při hodnocení vyváženosti je podle NSS nezbytné zjišťovat, zda posuzované sdělení není stranické (tedy zda nestraní některé z dotčených stran či obecně nepreferuje ve svém programu jednu z politických či společenských platform) či nepotlačuje některé

²⁸ Bylo by v rozporu se svobodou projevu požadovat po provozovateli vysílání zaměřeného na sport, že jeho program je nevyvážený, protože se nevěnuje kultuře tak jak odpovídá jejímu postavení ve společnosti.

²⁹ Viz např. rozsudek ze dne 26. května 2010 čj. 3 As 6/2010-71.

³⁰ Viz např. rozsudek ze dne 20. prosince 2007 čj. 5 As 11/2007-63.

³¹ Viz např. rozsudek ze dne 31. března 2022 čj. 5 As 368/2019-32.

³² Viz např. rozsudek ze dne 30. září 2020 čj. 10 As 100/2020-35.

³³ Viz např. rozsudek ze dne 27. ledna 2010 čj. 8 As 61/2009-61.

³⁴ Viz např. rozsudek ze dne 30. května 2008 čj. 7 As 19/2007-56.

z názorů.³⁵ Nejvyšší správní soud si je však vědom rozmanitosti typů pořadů a způsobů novinářské práce a rozhodně vystupuje proti tomu, aby sdělení byla bezbarvá, přehnaně opatrná nebo hyperkorektní³⁶ (bez ohledu na to, co to znamená).

Spíše liberální postoj k hodnocení obsahu vysílaných programů (a pořadů) zaujal první senát Ústavního soudu v nálezu sp. zn. I. ÚS 4035/14 ze dne 30. 1. 2018 (N 13/88 SbNU 191). Ten posuzoval řízení a jeho závěr, které bylo spojeno s rozhodnutím RRTV o reportáži televize Nova *Příručka radí, co do kostela*. V prvé řadě Ústavní soud přistoupil k odlišení provozovatelů ze zákona a provozovatelů s licencií³⁷ a konstatoval, že při dodržení minimálního standardu spojeného se zásadami objektivita a vyváženosti má povaha provozovatele význam pro hodnocení, zda došlo k porušení zákona.

Ústavní soud předpokládal, že pojmy objektivita a vyváženost budou, vzhledem ke své neurčité povaze, hodnoceny aplikační praxí. Přesto nabízí výše zmíněný minimální standard, který by měl být provozovateli dodržen a jehož porušení by mohlo být spojeno s porušením povinnosti provozovatelů. Tím myslí odstup od sdělovaného tématu, neutralitu k němu (případně přiznání zaujatosti), přesnost a úplnost sdělení, případně zastoupení jednotlivých zájmů spojených se sdělením podle jejich významu.³⁸ Vedle toho Ústavní soud (bod 64 nálezu) požaduje, aby při zjišťování, zda byly dodrženy zásady objektivita a vyváženosti, byly zjišťovány pravdivost sdělení, jejich představení v kontextu (tj. vyloučení vytržení z kontextu), absence deformace sdělení, manipulace s předkládanými informacemi, případně dostatečný prostor k vyjádření dotčených subjektů. Ústavní soud se – spíše okrajově, ale relevantně – vyjadřuje i k dalším aspektům, které mohou být rozhodující a které reflektují podmínky, které mají být pro dosažení objektivita splněny: například důvodnost použití invazivních prostředků, jako je např. skrytá kamera nebo reportážní legenda.

4. Objektivita a vyváženost pohledem mediální teorie

Oborový kánon mediálních studií a žurnalistiky ustavující se po roce 1989, v rámci nějž můžeme definovat objektivitu a vyváženost, má tři jasně odlišitelné proudy: 1) překlady příruček, učebnic a přehledových statí zahraničních, převážně britských a amerických autorů, vycházející od začátku 90. let; 2) oborové slovníky vydávané od konce 90. let; a 3) přehledové knihy a učebnice českých autorů, ovšem postavené na přehledu zahraniční literatury, které začaly vycházet zhruba o dekádu později.³⁹ Toto dělení není samoúčelné, ukazuje kořeny a vývoj definic zvolených konceptů a z nich vycházející limity.

³⁵ Viz např. rozsudek ze dne 3. dubna 2012 čj. 7 As 36/2012-24.

³⁶ Viz např. rozsudek ze dne 5. května 2010 čj. 7 As 23/2010-73.

³⁷ Ve vztahu k předvolebnímu vysílání (tj. v odlišné situaci) Ústavní soud (plénium) v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 20/18 ze dne 17. 4. 2018 konstatoval, že nelze rozlišovat typy vysílatelů, tj. není rozhodující, zda je jedná o provozovatele za zákona nebo o provozovatele s licencií. Toto konstatování pléna je novější, vzhledem k povaze skutkové situace však není jisté, zda kryje i jiné než předvolební vysílání.

³⁸ Nález sp. zn. I. ÚS 4035/14 ze dne 30. 1. 2018 (N 13/88 SbNU 191), bod 54.

³⁹ Viz WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, L. – JANSOVÁ, I. – MOTAL, J. Czechia. Risks and Opportunities Related to Media and Journalism Studies (2000–2020). Case Study on the National Research and Monitoring Capabilities. In: *Studies on national media research capability as a contextual domain of the sources of ROs. Approaching deliberative communication: Studies on monitoring capability and on critical junctures of media development in 14 EU countries*. 2022, CS1, D-2.1, 2022, s. 161–189. Dostupné z: *Mediadelcom* [online], <<https://www.mediadelcom.eu/publications/d21-case-study-1/cze/>>.

A pravděpodobně souvisí s podobou legislativní úpravy těchto termínů v českém kontextu.⁴⁰

Prvními oborovými texty, které nastavily normativní představy o objektivitě a vyváženosti, byly dvě příručky vycházející z tradic americké a britské žurnalistiky. Vydalo je v letech 1991, respektive 1995 *Centrum nezávislé žurnalistiky* financované americkými nadacemi a organizacemi,⁴¹ a příručky se při univerzitní i veřejné výuce žurnalistiky paradoxně používají dodnes. Obě nicméně rezignují na jasné vymezení obou sledovaných termínů. Starší *Příručka pro novináře střední a východní Evropy*⁴² je kompilací převzatých textů (převážně) amerických novinářů a prezentuje se jako nástroj proměny post-socialistických novinářů na profesionály v demokratické společnosti, je koncipována jako výčet tvůrčích postupů. Ty jsou převzaté z jiné kulturní tradice, nastavily však na dlouhá léta standard pro novinářskou práci i v českém kontextu. Příručka definuje *objektivnost* (sic!) jako nedosažitelnou: „Před několika lety se rozpoutala diskuse o tom, co je podstatou objektivnosti. Řada novinářů nakonec dospěla k názoru, že objektivnosti nelze dosáhnout, protože již sám výběr skutečností, které mají být otištěny, je proces neobjektivní. Proto také dnes většina novinářů zdůrazňuje především slušnost: slušnost vůči všem lidem nebo institucím, jichž se článek týká.“⁴³ Příručka pracuje také s konceptem *nestrannosti* v omezeném, schematickém pojetí: vede k ní získání názorů obou stran; autor zpravodajství nemá psát komentáře; a novinář by neměl prezentovat názory: „Vaše názory na věc totiž mohou vytvořit dojem, že nedokážete psát o daném tématu objektivně.“⁴⁴ Druhá příručka,⁴⁵ zaměřená konkrétněji na zpravodajství v rozhlasu a televizi, je výňatkem knihy britského autora publikované v roce 1988 a postavené na praxi BBC World service a ITN. Andrew Boyd v ní píše⁴⁶ o „mýtu objektivnosti“ a nestrannosti jako nedosažitelném ideálu. Současně⁴⁷ upozorňuje novináře, že v rozhlasu „musí ze svého hlasu vymýtit veškeré stopy předpojatosti“ a v televizi „tvář, která by mohla prozradit názor rychlostí myšlenky, musí zůstat po celou dobu kamenně objektivní“.

Pozdější překladové publikace konečně nastavují jasnější hranice objektivitě a vyváženosti. Michael Kunczik⁴⁸ objektivitu chápe jako součást – předpoklad i důsledek – profesionálních novinářských postupů a vztahuje ji výhradně ke zpravodajství: „Objektivita se tak stává jedním ze znaků profesionálního rešeršování a zpravodajství, které se pokouší věcně, nestranně a nemanipulativně oddělit zprávu od komentáře.“ Kunczik současně

⁴⁰ Srov. KŘEČEK, J. – NEČAS, V. – VODOCHODSKÝ, I. – MIESSLER, J. *Vyváženost ve vysílání*. Praha: Grada, 2022.

⁴¹ Centrum bylo spolufinancováno americkým *The International Media Fund* (viz informace dostupné z: <https://www.sourcewatch.org/index.php/International_Media_Fund>), který se mezi lety 1990 a 1996 specializoval na podporu nezávislých nestátních médií v bývalém komunistickém bloku. Více viz FRANCIS, H. M. *Seeking media reform in Eastern Europe: Marvin Stone and the International Media Fund in Croatia*. Theses, Dissertations and Capstones. 2015. Dostupné z: <<https://mds.marshall.edu/etd/918>>. Vydání druhé příručky spolufinancovala americká *World Press Freedom Committee* (bližší viz informace dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/World_Press_Freedom_Committee>).

⁴² MALLETT, M. F. (ed.). *Příručka pro novináře střední a východní Evropy*. Praha: Syndikát novinářů ČR – Nakladatelství Lidové noviny – World Press Freedom Committee, 1991.

⁴³ Ibidem, s. 9–10.

⁴⁴ Ibidem, s. 71.

⁴⁵ BOYD, A. *Příručka pro novináře. Zpravodajství v rozhlasu a televizi*. Praha: Centrum nezávislé žurnalistiky – The International Media Fund, 1995.

⁴⁶ Ibidem, s. 151, 152.

⁴⁷ Ibidem, s. 130.

⁴⁸ KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1994, s. 111.

uvažuje o objektivitě jako o souhrnu profesionálních novinářských postupů,⁴⁹ mezi které patří i vyváženost: „ověřování pravdivosti výpovědí (např. verifikování faktů zpovídáním svědků nebo expertů, popř. použití dalších informačních pramenů)“; „referovat bez emocí, referovat věcně, používat k označení stavu věcí neutrálních výrazů, používat doslovné citáty, udávat i rozporuplné zdroje, zveřejňovat dodatečné důkazy, řadit informace a údaje odpovídajícím způsobem“; „texty se vyznačují správností, úplností, ověřitelností, věcností a neutralitou“; „oddělením zprávy a názoru, omezením se na fakta, která nejsou podána pozměněna, potlačena nebo z laskavosti, přičemž každá zpráva musí obsahovat alespoň minimum vyváženosti“.

Podobně, jako „zvláštní formu mediální činnosti a zvláštní postoj k úloze shromažďovat, zpracovávat a rozšiřovat informace“ definuje objektivitu Denis McQuail⁵⁰ v překladu své ikonické učebnice, která je považována za „bibli“ českého akademického oboru mediální a žurnalistická studia. Popisuje ji jako „neutrální postoj k úloze sběru, zpracovávání a rozšiřování informací. Předpokládá absenci postranních úmyslů a skrytých služeb třetí straně“. Konkrétněji jde o „osvojení si pozice odstupu a neutrality ve vztahu k předmětu zpravodajství (tedy vylučování subjektivního pohledu či osobního zaujetí); absence stranění (to znamená nestavět se ve sporech na ničí stranu a zdržet se jakékoli předpojatosti); oddanost přesnosti a dalším kritériím pravdivosti (jako jsou relevance a úplnost); absence skrytých motivů nebo služby třetí straně“. Objektivita i vyváženost jsou tak podle McQuaila součástí „informační kvality“⁵¹ médií, jež mají „poskytovat vyčerpávající zásobu relevantních zpráv a podkladových informací o událostech ve společnosti a okolním světě. Informace by měly být objektivní ve smyslu přesnosti, poctivosti, úplnosti, pravdivosti ve vztahu ke skutečnosti, spolehlivosti a oddělování faktů od názorů. Informace by měly být vyvážené a nestranné; měly by zprostředkovávat alternativní názory bez senzacechtivosti a předpojatosti“. Současně však přiznává, že je problematické definovat, co znamená „poskytování adekvátních nebo relevantních informací“, a tedy vymezit „samou podstatu objektivity“.

Pomyslné nůžky se pak rozevírají při pozdějších definicích sledovaných termínů v českých oborových slovnících a encyklopediích. Zatímco slovníky žurnalistiky rezignují na objektivitu a věnují se pouze povrchnímu pojednání definice vyváženosti, slovník mediální komunikace přehledně shrnuje možné přístupy k vyváženosti a objektivitě zpravodajství. Sledovaný rozdíl je tak v rozporu s připomínkou Tomáše Trampoty,⁵² že k objektivitě existují dva přístupy: „Z hlediska žurnalistické profese je artikulován názor, že objektivita je možná prostřednictvím dodržení určitých profesních (novinářských) postupů. V rámci mediálních studií je ale silně artikulován názor, že objektivita má charakter nedosažitelného ideálu“. Žurnalistický slovník a encyklopedie⁵³ definují vyváženost téměř shodně jako „diskutovaný a složitý pojem, který vychází z toho, že při informování, především ve zpravodajství, má být dán prostor oběma stranám nebo několika relevantním skupinám, různým názorům a závažným tématům, důležitým pro společnost. Vyváženost však nelze

⁴⁹ Viz „objektivita jako metoda“ – CEMETIK. Hledat pravdu. In: Centrum pro mediální etiku a dialog [online]. Brno, 2022. <<https://www.medialnietika.cz/hledat-pravdu/>>.

⁵⁰ McQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 1999, s. 172.

⁵¹ Ibidem, s. 175.

⁵² TRAMPOTA, T. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006, s. 144.

⁵³ OSVALDOVÁ, B. – HALADA, J. a kolektiv. Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. Praha: Libri, 2007, s. 231. HALADA, J. – OSVALDOVÁ, B. (eds). Slovník žurnalistiky. Výklad pojmů a teorie oboru. Praha: Karolinum, 2017, s. 266.

měřit mechanicky. Hovoří se o vyváženosti v rámci informace, vydání, vysílání, pořadu, formátu apod.“. Na druhou stranu, *Slovník mediální komunikace*⁵⁴ oba koncepty zvažuje pouze ve vztahu ke zpravodajství, když vymezuje vyváženost zpravodajství jako „ideál předpokládající, že zpravodajství bude poskytovat stejnou možnost přístupu do výpovědi o událostech všem stranám, názorům a úhlům pohledu, které jsou relevantní ke zpracovávanému tématu události, a zároveň poskytovat prostor všem relevantním tématům v rámci zpravodajství jako celku“. O objektivitě zpravodajství⁵⁵ mluví jako o postupu či činnosti, kdy podle něj jde o „stav dosažitelný prostřednictvím určitých rutinizovaných zpracovatelských postupů při sběru, selekci, zpracování a distribuci zpráv“. Reifová a kolektiv⁵⁶ také problematizují, co je v souvislosti s oběma koncepty myšleno zpravodajstvím, když u objektivitu podotýkají, že „se nemusí vztahovat na všechny typy zpráv. Nelze ji v plné šíři aplikovat na lidsky jímavé příběhy (tzv. human interest nebo human touch stories), obhajující či investigativní zprávy“. Současně je však třeba si uvědomovat, že novinářské žánry jsou specifické nejen národně, ale i v jednotlivých typech médií,⁵⁷ v českém kontextu se tak například nemůžeme ztotožnit se zařazováním příběhu mezi zpravodajství. *Slovník* konkretizuje⁵⁸ také komplexnost vyváženosti, kterou je potřeba analyzovat ve větších celcích („v rámci širšího spektra jednotek či programů“);⁵⁹ v rámci delšího časového období („z perspektivy dlouhodobějšího pohledu“); a z hlediska relevantních aktérů-zdrojů (zdroje vyplývají z typů a tématu události).

Některé české oborové učebnice a přehledové publikace se později vracejí ke skepsi příruček z raných 90. let – Jiráka a Köpplová⁶⁰ nazývají kapitoly v knize „problém objektivitu“ a „problém vyváženosti“, odkazující na idealizovanou či formalizovanou podobu konceptů.⁶¹ Kriticky nahlíží především schematickou formulaci vyváženosti jako požadavku nechat promluvit obě strany: „Takto jednoduše pojatá vyváženost může sloužit jako pojistka proti předpojatosti či stranění jednotlivé zprávy, ale nemůže např. postihnout problém vyváženosti celého televizního či rozhlasového programu nebo všech vydání deníku“.

Nejaktuálnější a s naším tématem nejvíce provázaná publikace s názvem *Vyváženost ve vysílání*⁶² si stanovuje za cíl operacionalizovat objektivitu a vyváženost do podoby kvantitativně ověřitelných indikátorů pro obsahovou analýzu. Její autoři se přitom soustředí převážně na politická témata a události (například předvolební období) a nenabízejí odlišnou definici, než je přehled přebraných vymezení ze zahraničí, s podotknutím, že koncepty jsou obtížně definovatelné. Autoři⁶³ kritizují vymezení objektivitu pomocí dalších pojmů, které jsou podobně nejasné, a reflektují snahy o jiné pojetí, které často stejně končí pozitivistickým přístupem, ani jejich úvahy nad definicemi se nevyhnou schematicčnosti: „V zásadě je lze rozdělit do tří skupin: 1. objektivita = faktičnost + nestrannost; 2. objektivita = nestrannost + vyváženost; 3. objektivita = nestrannost = vyváženost (vyváženost jako předobraz objektivní žurnalistiky).“

⁵⁴ REIFOVÁ, I. a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 314.

⁵⁵ Ibidem, s. 167.

⁵⁶ Ibidem, s. 168.

⁵⁷ McQUAIL, D. *Žurnalistika a společnost*. Praha: Karolinum, 2016, s. 116. Také viz TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*.

⁵⁸ Ibidem, s. 315.

⁵⁹ Srov. KŘEČEK, J. – NEČAS, V. – VODOCHODSKÝ, I. – MIESSLER, J. *Vyváženost ve vysílání*.

⁶⁰ JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B. *Masová média*. Praha: Portál, 2009, s. 311, 313, 314.

⁶¹ Srov. BOYD, A. *Příručka pro novináře. Zpravodajství v rozhlasu a televizi*.

⁶² KŘEČEK, J. – NEČAS, V. – VODOCHODSKÝ, I. – MIESSLER, J. *Vyváženost ve vysílání*, s. 19.

⁶³ Ibidem, s. 20.

Další autoři však souzní se zahraničními autory prosazovaným pojetím objektivitu jako postupu či *metody*. Trampota⁶⁴ zdůrazňuje nutnost zkoumat objektivitu jako kritérium kvality zpravodajství, a to „jako odkaz k souboru profesních postupů, které reportéři používají, aby produkovali výpovědi nároklující si vysokou míru pravdivosti“. Autoři týmu Cemetik⁶⁵ hovoří o objektivitě jako metodě, a navrhuji opustit „neplodné a spekulativní“ definice a stanovit exaktní test: „Profesionální práce musí zahrnovat neustálou kontrolu, zda naše porozumění realitě obstojí před novými zjištěními. Tak se objektivita stává ‚procesem disciplinace‘ našeho rozumění skutečnosti na základě oborových standardů. A ty jsou dnes vymezeny poměrně jasně: informace je třeba ověřovat, podávat je ucelené a zasazené do souvislostí, doprovázet je i alternativními pohledy a výklady.“

Z oborového pojetí zvolených konceptů tak vyplývají tři klíčová zjištění – objektivita a vyváženost se podle autorů vztahují pouze ke zpravodajství, přičemž zpravodajské žánry musíme považovat za národně specifické; vyváženost je potřeba zohledňovat za většiny celky, delší časové období a v kontextu vhodnosti zdroje pro téma; a vyváženost a objektivita jsou metodou práce novináře, součástí profesionálních novinářských postupů.

Závěr

Mediálně-vědné představy o objektivitě a vyváženosti jsou v českém kontextu do velké míry vágní a svou neochotu hlouběji se termínům věnovat jako v „začarovaném kruhu“ vysvětlují neurčitostí pojmů v české legislativě.⁶⁶ Zaměříme se tedy v závěru na propojení chápání obou konceptů v teorii a legislativě a navrhneme kroky vedoucí k jejich přehlednějšímu vymezení. Tím by se také mohl rozetnout „začarovaný kruh“, v němž se právní regulace odvolává na mediální teorii a ta při určování objektivitu a vyváženosti reflektuje právní kontext.

Současná podoba zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání směřuje k tomu, že pojmy objektivita a vyváženost se pojí se zpravodajstvím (včetně informací zpravodajského charakteru – viz ustanovení § 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání) a s politicko-publicistickými pořady (ty ke zpravodajským pořadům přidává ustanovení § 31 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání). Tomu odpovídá i výše citovaná judikatura Nejvyššího správního soudu. Oborové pojetí pak mluví především o zpravodajství, navíc s vyjmutím některých jeho typů (např. investigativního, viz výše). 1) V první řadě je tedy namístě rozhodnout, kterých typů žurnalistiky, zpravodajství či/a publicistiky, a jejich žánrů, se ustanovení týkají a vycházejí u nich z existující, národně specifické, jasné a transparentní typologie. Dosavadní textace zákona neodpovídá skutečnosti a v současnosti působí zbytečně rigidně.

V případě vyváženosti takové rozhodnutí nehraje roli, protože se jedná o kritérium celistvosti. V případě objektivitu lze dospět k opačnému závěru: přestože zpravodajství má být vyvážené i objektivní, pak pokud spojujeme objektivitu s pravdivostí (výpovědi získané, zpracované a podané takovými způsoby, že nenarušují jejich potenciální pravdivost), může to být u publicistiky problematické a bude se týkat pouze podkladů (zdrojů) na nichž je názorová publicistika založena. Dodržení účelu regulace bude zachováno,

⁶⁴ TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*, s. 144.

⁶⁵ CEMETIK. *Hledat pravdu*.

⁶⁶ HALADA, J. – OSVALDOVÁ, B. (eds). *Slovník žurnalistiky*, 2017, s. 266.

i pokud se objektivita a vyváženost budou pojit pouze se zpravodajstvím, protože to pro svou povahu má větší vliv na formování svobodné demokratické diskuse. Potenciál publicistiky je pro přítomnost zřetelných názorů a komentářů v tomto snížen (byť existuje). Naopak vyváženost je kritérium, které je nutné klást na oba typy pořadů, byť ne stejně.

Pokud bychom skutečně dále striktně trvali na spojení obou kritérií se všemi relevantními pořady, můžeme dospět do situace, ve které vyvážené nebudou pořady kulturní, sportovní, společenské apod. I to může být zpravodajství, a tyto informace mohou mít relevantní společenský význam. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 32 odst. 3 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání spojuje zákaz jednostranného zvýhodňování i s *názory jednotlivých skupin veřejnosti*, tj. nejen politických skupin, pak je vyloučeno mířit pouze k politickým subjektům. Zásah do všech typů zpravodajství pak postrádá věcnou legitimitu danou účelem regulace. 2) *Jako vhodnější kritérium se potom může jevit stanovení konkrétních typů pořadů: nikoli pouze strohá dichotomie zpravodajství a publicistika. Ale vždy tak, aby to dokázalo reflektovat vývoj v televizním a rozhlasovém vysílání a reagovat na možné hybridní formy.* Je možné vyjít z oborové terminologie a nezůstat zatížen kulturně odlišnou terminologií anglo-americkou, ke které se česká regulace (vzhledem k vývoji na začátku devadesátých let) přiklonila, aniž by se to projevilo v žánrech a obsahu vysílání.

Přestože zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání pracuje s pojmy objektivita a vyváženost jako s obecnými právními pojmy (viz i judikatura uvedená výše) a záleží na konkrétní aplikační praxi, je nutné pro předvídatelnost aplikace právní úpravy stanovit alespoň obecná kritéria, která jim určí meze. Mnoho z těchto kritérií je v rozhodování NSS přítomno. 3) *Vyloučit je nutno mechanickou aplikaci vyváženosti a počítání konkrétního času věnovaného každé ze zainteresovaných stran*, což judikatura přesvědčivě potvrzuje. Podobně na její chápání nahlíží také mediálně-vědný diskurz. Mít v každém zpravodajském či publicistickém pořadu zástupce všech parlamentních stran, přestože k tématu nemají co říci, nedává smysl a je to právě důsledek mechanistického přístupu.

Otázkou však zůstává, zda například pořad je dostatečným vzorkem (posuzovanou jednotkou) pro určení vyváženosti: vhodnější by bylo pracovat s většími celky. Obě relevantní ustanovení to připouští. Ustanovení § 31 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání stanoví celkovou povinnost provozovatelům. Ustanovení § 31 odst. 3 zákona také používá množné číslo, takže není nutné vycházet pouze z jednoho pořadu, ale je možné vzít v úvahu i pořady více. 4) *Komplexní pohled na vyváženost tedy nabízí analýzu vycházející ze širší perspektivy – zaměřenou na více pořadů, současně v delším časovém období a se zohledněním relevance zdrojů.*

Rovněž 5) *pro hledání pravdivosti sdělení je vhodné soustředit se na dodržení standardů novinářské práce spíše než na rigorózní chápání pravdivosti sdělení.* I to je v právní praxi dodržováno a odpovídá to také oborovému pojetí objektivity jako postupu či metody.

6) *Současně by bylo vhodné soustředit se na relevantní společenské skupiny, jejichž přítomnosti ve veřejném sektoru se regulace dotýká.* Vztah pouze k politice není nezbytný a účelu regulace může být vhodněji dosaženo širším chápáním, aniž by se takový zásah dostal mimo svou legitimitu. To odkazuje také k oborovému předpokladu o tom, že vyváženost je nástrojem k tomu, aby novináři „dali hlas“ v médiích i marginalizovaným názorům. U výběru zdrojů však stále platí důležitý předpoklad relevance k tématu.

Objectivity and Balance in Broadcasting: the Misunderstood Myth of the Equality of all Voices

Martin Škop (<https://orcid.org/0000-0002-2727-8059>) –

Lenka Waschková Císařová (<https://orcid.org/0000-0002-3307-0801>)

Abstract: The concepts of objectivity and balance in broadcasting are among the central normative concepts of broadcasting regulation (see Article 31(2) and (3) of Act No 231/2001 Coll., on the operation of radio and television broadcasting). Despite the frequent use of these audiovisual broadcasting correctives, there is insufficient agreement on their content or definition. Due to its critical focus, the article has chosen media theory as a starting point, which understands the concepts of objectivity and balance in a different context than their use in the legal environment. This is due to their insufficient grasp and the “mechanical” approach to understanding balance or objectivity both in media practice and in subsequent legal evaluation. Therefore, the article grounds its analysis of the media-theoretical method and, consequently, of the existing findings in legal theory and practice, which provides an informed basis for further reflection. Based on these findings, the article presents value-cognitive instrumentation offering appropriate procedures for assessing whether a message (media content) falls within the scope of the relatively abstract notions of objectivity and news balance. The article is conceived doctrinally as a search for coherence between the media-theoretical approach and legal solutions to the problems associated with objectivity and news balance in broadcasting.

Keywords: objectivity, news balance, broadcasting regulation, audiovisual regulation